

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงนั้น อนุญาตตุลาการต้องดำเนินการสอบสวนพิจารณา โดยการควบคุมกระบวนการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงซึ่งต้องยึดหลักที่สำคัญ 2 ประการคือ การรับฟังพยานหลักฐานของคู่พิพาทอย่างเท่าเทียมกัน โดยเมื่ออนุญาตตุลาการยอมรับการปฏิบัติหน้าที่แล้วต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งอย่างเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อประกอบข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของตน ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือตรวจสอบสิ่งของ สถานที่ และอีกประการหนึ่งคือความเป็นกลางของอนุญาตตุลาการ อนุญาตตุลาการต้องทำหน้าที่อย่างเป็นคนกลางคล้ายกับผู้พิพากษา ไม่ลำเอียงเข้าข้างคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้ฝ่ายนั้นจะเป็นผู้ตั้งตนให้ทำหน้าที่ก็ตาม

ในการวินิจฉัยข้อพิพาทของอนุญาตตุลาการ ควรให้ความสำคัญในเรื่องหลักของความเสมอภาคในการพิจารณาโดยไม่ลำเอียง (Impartial) มีความเป็นอิสระ (Independence) และเป็นธรรม ซึ่งจะส่งผลให้คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาทฝ่ายที่แพ้คดี ลดความขัดแย้ง คู่พิพาทฝ่ายที่แพ้คดีจะยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาด หากกระบวนการอนุญาตตุลาการเป็นที่เชื่อมั่นและยอมรับ ศาลก็จะบังคับตามคำชี้ขาดได้ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก็จะยุติได้โดยรวดเร็ว

หากกระบวนการอนุญาตตุลาการมีกระบวนการในการค้นหาข้อเท็จจริงที่ดี มีการสร้างมาตรฐานคำชี้ขาดที่ดี จะสร้างความเชื่อถือแก่ผู้ใช้บริการที่มุ่งหวังจะได้รับบริการที่ดี มีมาตรฐานและรวดเร็ว ให้มาดำเนินการระงับข้อพิพาทของตนโดยการอนุญาตตุลาการและเมื่อได้นำคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการไปบังคับ ศาลก็มีความเชื่อถือและยอมรับระบบนี้มากยิ่งขึ้น

อนุญาตตุลาการมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อการทำคำชี้ขาดข้อพิพาทอย่างถูกต้อง เป็นธรรม โดยอนุญาตตุลาการไม่ควรถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่พิพาทได้นำเสนอต่อตน แต่ยังมีอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการทำคำชี้ขาด เป็นผู้ใช้ดุลพินิจของตนว่าพยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือ ซึ่งบทบาทของอนุญาตตุลาการในการค้นหาข้อเท็จจริงนั้นไม่ใช่หน้าที่ของอนุญาตตุลาการในการเข้าไปทำหน้าที่แทนคู่ความในการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเต็มที่ เป็นแต่เพียงการเข้าไปช่วยเหลือคู่ความในการค้นหาความจริงเท่านั้น เนื่องจากอนุญาตตุลาการต้องระมัดระวังในการวางตัวเป็นกลาง

การที่อนุญาตตุลาการมีพฤติการณ์จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่หยาบคาย พยานหลักฐานสำคัญแห่งคดีขึ้นพิจารณา เป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการดำเนินกระบวนการ พิจารณาโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่มุ่งหมายให้คู่พิพาทได้มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการและมี โอกาสเสนอพยานหลักฐานของตนเพื่อให้อนุญาตตุลาการได้วินิจฉัยข้อพิพาทอย่างถูกต้องเป็น ธรรม หากปรากฏว่าการตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาตตุลาการกระทำไปโดยไม่พิจารณา พยานหลักฐานสำคัญที่จะมีผลต่อการแพ้ชนะของข้อพิพาท ไม่ว่าจะอนุญาตตุลาการจะจงใจหรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ตาม คำชี้ขาดนั้นจะถูกคัดค้าน และนำไปสู่การเพิกถอนคำชี้ขาด ของศาลเพราะเป็นการขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยอันเกี่ยวกับความถูกต้องเป็นธรรมในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณา

กระบวนการพิจารณาโดยอนุญาตตุลาการย่อมต้องรักษาความถูกต้องและเป็นธรรม ให้แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายไม่ต่างจากองค์กรศาล เมื่อคู่ความในศาลนำเสนอข้อเท็จจริงหรือ พยานหลักฐานใดต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาชี้ขาดคดี หากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน ดังกล่าวเป็นเท็จ ศาลย่อมมีอำนาจแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวและพิจารณาคัดสินใหม่ได้ เพราะคำ พิพากษาที่ได้จากการนำเสนอความอันเป็นเท็จย่อมไม่สามารถใช้บังคับกับคู่ความ เนื่องจากขัดต่อ หลักความชอบด้วยกฎหมายและทำลายความยุติธรรม เช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ หากปรากฏว่าคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งกระทำการเพื่อปกปิดข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดีอันเป็นข้อเท็จจริงที่ คู่พิพาทสมควรเปิดเผยรายละเอียด หรือปรากฏว่าคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจงใจหลอกลวง อนุญาตตุลาการทำให้พิจารณาถูกชักนำไปในแนวทางที่ผิด ผลของคำชี้ขาดไขว่เขว คำชี้ขาดที่ได้ จากกระบวนการพิจารณาเช่นนั้นสมควรถูกคัดค้านเพิกถอนไป

จากบทบัญญัติของกฎหมายแม่แบบหรือUNCITRAL Model Law 1985 นั้นจะเห็นได้ ว่าเป็นบทบัญญัติที่ให้อิสระแก่คู่สัญญาในการเลือกหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้กับกระบวนการ วิพิจารณาของตน เนื่องจากบทบัญญัติในกฎหมายแม่แบบจะไม่จำกัดหลักเกณฑ์ในเรื่องของ กระบวนการที่จะนำมาใช้บังคับกับกรณีไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้อนุญาตตุลาการ สามารถใช้ดุลพินิจที่จะเลือกหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละคดีมาปรับใช้กับกรณีต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นทั้งในเรื่องของการดำเนินกระบวนการพิจารณาอนุญาตตุลาการ การรับฟัง พยานหลักฐาน หรือการกำหนดความสำคัญของประเด็น เป็นต้น

ในทางปฏิบัตินั้นอนุญาตตุลาการสามารถที่จะเลือกและใช้กฎหมายวิธีพิจารณาที่เห็น ว่าเหมาะสม หรืออย่างน้อยที่สุดคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับมาปรับใช้กับกรณีได้ เช่น เมื่อ

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมาจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ คณะอนุญาโตตุลาการจะต้องทำการกำหนดและรับรองในส่วนของขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีมากกว่าในกรณีที่คู่สัญญามาจากกลุ่มประเทศซีวิลลอร์ เนื่องจากในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์มีรูปแบบของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหามากกว่าที่จะเป็นการดำเนินกระบวนการแบบไต่สวนหรือหากคู่สัญญามาจากกลุ่มประเทศที่ระบบกฎหมายต่างกัน อนุญาโตตุลาการก็สามารถที่จะใช้วิธีพิจารณาแบบผสมซึ่งสามารถที่จะเลือกใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของแต่ละระบบกฎหมายที่เหมาะสมกับกรณีของตนเอง

กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบใหญ่คือระบบคอมมอนลอร์และระบบซีวิลลอร์นั้นมีความแตกต่างระหว่างกัน คือ

ระบบคอมมอนลอร์ การค้นหาข้อเท็จจริงเป็นการดำเนินการของคู่พิพาท ซึ่งจะต้องเปิดเผยความมีอยู่ของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของข้อพิพาท ขอบเขตของการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่คู่กรณีตกลงกัน การดำเนินกระบวนการพิจารณาคู่พิพาทจะเป็นผู้ดำเนินการโดยการนำเสนอพยานหลักฐานและเน้นการดำเนินกระบวนการด้วยวาจา โดยคำให้การพยานและการซักถามพยาน ซึ่งกระบวนการดำเนินการโดยคู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะนำเสนอพยานหลักฐานของตน โดยมีหลักสำคัญของพยานหลักฐานคือคำให้การภายใต้การสาบานของพยาน การพิสูจน์คำให้การว่าเป็นจริงหรือไม่โดยการซักค้าน สิ่งสำคัญในการพิจารณาคดี คือ คำให้การของพยานบุคคล ซึ่งสนับสนุนโดยเอกสารมากกว่าเอกสารซึ่งไม่สามารถอธิบายโดยพยานบุคคล

การค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยให้คู่พิพาทได้ตรวจสอบเอกสารในความครอบครองของฝ่ายตรงข้าม ในส่วนที่ตรงกับประเด็นของข้อพิพาทเอกสารจำนวนมากอาจถูกพิจารณาและใช้เป็นพยานหลักฐาน แต่หลักการพิจารณาที่สำคัญคือคำให้การของพยาน การพิสูจน์พยานบุคคล ในการนำเสนอพยานหลักฐานด้วยวาจาและเอกสารต้นฉบับผู้เชี่ยวชาญ และพยานบุคคลจะถูกเรียกตัวโดยคู่พิพาท พวกเขาจะถูกตรวจสอบและซักค้านโดยคู่พิพาท อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่เพียงถามคำถามเพิ่มเติม

กระบวนการพิจารณาของระบบซีวิลลอร์ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในเรื่องเอกสารพยานบุคคล และการรับฟัง หลังจากการแลกเปลี่ยนสรุปพยานเอกสารของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายมีกระบวนการที่สั้นกว่าคอมมอนลอร์ โดยอนุญาโตตุลาการมีหน้าที่ในการกำหนดประเด็นข้อพิจารณาหลังจากการยื่นเอกสาร พยานหลักฐาน สำนวนความ และการตีความพยานหลักฐาน

ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง อนุญาโตตุลาการของระบบซีวิลลอร์ไม่ถูกควบคุมอย่างกว้างขวางโดยข้อบังคับเกี่ยวกับพยานหลักฐาน อาจมีการพิสูจน์พยานหลักฐานได้ตามที่เห็นว่ามี

ความเหมาะสม การให้มีการแลกเปลี่ยนอย่างเต็มที่ของเอกสาร ซึ่งแต่ละฝ่ายมีอยู่ก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา อนุญาตไต่สวนการมีหน้าที่ในการประเมินคุณค่าไม่เพียงแค่น้ำหนักของพยานเอกสารที่ได้รับ แต่ยังรวมถึงความจริงแท้ของเอกสาร รายงาน หรือใบรับรองของผู้เชี่ยวชาญ การพิสูจน์ค่าให้การพยานที่ได้รับการยอมรับ การประกาศของพยานบุคคลในคณะกรรมการได้รับการยอมรับเพียงแต่การให้น้ำหนักของพยานหลักฐานที่ได้รับต่างกัน

ในระบบซีวิลลอว์ค่าให้การด้วยวาจาเป็นพยานชั้นที่ 2 อนุญาตไต่สวนการอาจพิจารณาข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานโดยการรับฟังหรือมีกระบวนการของอนุญาตไต่สวนการเองที่จะทำการตรวจสอบหรือการตรวจสอบสถานที่ภายใต้หลักการเช่นเดียวกับศาล การมีคำสั่งเรียกให้พยานบุคคลมาเพื่อให้ถ้อยคำ การมีคำสั่งตั้งผู้เชี่ยวชาญขึ้นเพื่อตรวจสอบ หรือตัดสินใจในการตรวจตราในประเด็นที่มีความซับซ้อนหรือการตรวจสอบสถานที่ พยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งถูกเรียกมาโดยอนุญาตไต่สวนการ มีการถามคำถามโดยอนุญาตไต่สวนการในเริ่มแรก ทนายของคู่พิพาทจะเป็นเพียงผู้ถามคำถามเพิ่มเติมเท่านั้น ตามปกติทั่วไปอนุญาตไต่สวนการของระบบซีวิลลอว์ไม่มีอำนาจในการบังคับพยานให้มาให้การต่ออนุญาตไต่สวนการ เพียงแต่อธิบายต่อคู่พิพาทให้เข้าใจได้ว่าพยานบุคคลหรือพยานเอกสารจะเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหากคู่พิพาทไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานที่สำคัญได้ จะมีผลให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นไปในทางตรงกันข้าม

การผสมผสานกันระหว่างระบบคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ในการค้นหาพยานหลักฐาน เช่น ในทางปฏิบัติของภาคพื้นยุโรป ซึ่งมีแนวความคิดว่าคณะอนุญาตไต่สวนการจะเริ่มต้นในการสืบให้แน่ชัดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมถึงการพิสูจน์พยานหลักฐาน ส่วนข้อพิพาทในประเทศซึ่งเป็นระบบคอมมอนลอว์แล้วเป็นไปในทางตรงกันข้าม ด้วยหลักการของคู่กรณีที่จะเป็นผู้ทำให้ความจริงปรากฏโดยแต่ละฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานและมีการซักค้านพยาน

พระราชบัญญัติอนุญาตไต่สวนการ พ.ศ. 2545 ได้มีบทบัญญัติให้มีกระบวนการพิจารณาที่ยืดหยุ่น ซึ่งเป็นหลักการที่นำมาจากกฎหมายแม่แบบ คู่พิพาทสามารถตกลงกันให้อนุญาตไต่สวนการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้โดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน (Public Policy) หากคู่พิพาทไม่ได้มีการตกลงกันได้ อนุญาตไต่สวนการมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆได้ตามที่เห็นสมควร อนุญาตไต่สวนการต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางให้โอกาสคู่พิพาทอย่างเท่าเทียมกันและพระราชบัญญัติอนุญาตไต่สวนการพ.ศ. 2545 ของไทยนั้น แม้จะได้นำกฎหมายแม่แบบมาใช้เป็นแนวทางในการยกร่างโดยกระบวนการส่วนใหญ่คล้ายกับกฎหมายแม่แบบแต่ในส่วนที่มีความแตกต่างในกระบวนการพิจารณาคือ กฎหมายแม่แบบของ UNCITRAL มีบทบัญญัติในการให้อำนาจแก่คณะ

อนุญาโตตุลาการในการออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ตามมาตรา 17ว่า” Unless otherwise agree by the parties, the arbitral tribunal may, at the request of a party, order any party to take such interim measure of protection as the arbitral tribunal may consider necessary in respect of the subject-matter of the dispute, The arbitral tribunal may require any party to provide appropriate security in connection with such measure.” ซึ่งได้ให้อำนาจแก่คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจในการออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวที่เห็นว่าจำเป็นอันเกี่ยวกับมูลความแห่งข้อพิพาท เช่น มาตรการเพื่อป้องกันหรือทำให้บรรเทาความสูญหาย เสียหาย รวมถึงมาตรการในการสงวนรักษาสินค้า การรักษาพยานหลักฐานต่างๆ จนกว่าจะถึงขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพิจารณา นอกจากนี้คณะอนุญาโตตุลาการจะมีอำนาจออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวที่เห็นว่าจำเป็นแล้วคณะอนุญาโตตุลาการจะออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้เฉพาะต่อคู่กรณีในสัญญาอนุญาโตตุลาการไม่มีผลต่อบุคคลภายนอก เมื่อได้พิจารณา มาตรา 17 ประกอบกับ มาตรา 19 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าคู่พิพาทร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งชั่วคราวไม่ว่าในเวลาใดไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับสัญญาอนุญาโตตุลาการ ทำให้คู่พิพาทอาจยื่นคำร้องต่อศาล ก่อนหรือระหว่างการพิจารณาข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองชั่วคราวได้ แสดงว่าระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ คู่พิพาทมีสิทธิเลือกที่จะร้องขอมาตรการคุ้มครองชั่วคราวจากคณะอนุญาโตตุลาการหรือศาลก็ได้ วิธีการคุ้มครองชั่วคราวนั้นเป็นวิธีการสำคัญประการหนึ่งในการคุ้มครองประโยชน์ของคู่พิพาทของกฎหมายต้นแบบในการคุ้มครองประโยชน์หรือส่วนได้เสียของคู่พิพาท ในการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ

ในส่วนพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการพ.ศ.2545 นั้น ได้บัญญัติถึงเรื่องการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์แก่คู่พิพาทในการอนุญาโตตุลาการไว้ใน มาตรา 16 ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือของศาลในเรื่องการขอคุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวก่อนหรือขณะดำเนินกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการโดยได้กำหนดให้คู่พิพาทในสัญญาอนุญาโตตุลาการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลได้ด้วยตนเองโดยตรง และให้คู่สัญญาฝ่ายที่ยื่นคำร้องนั้น ไปดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง หรือภายในเวลาที่ศาลกำหนด หากคู่สัญญาฝ่ายนั้นไม่ได้ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการตามกำหนดให้ถือว่าคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นเป็นอันยกเลิก ซึ่งเป็นการนำมาตรา 9 ของกฎหมายต้นแบบมาพิจารณาโดยเป็นการให้ศาลเท่านั้นเป็นองค์กรที่มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ ในขณะที่ กฎหมายต้นแบบของ

UNCITRAL นั้นคณะอนุญาโตตุลาการอาจมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวตามที่คู่พิพาทร้องขอได้เช่นกัน ตาม มาตรา 17 ซึ่งทำให้กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการรวดเร็วขึ้น

ในการรับฟังพยานหลักฐานนั้น พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ไม่ได้บังคับว่าจะต้องดำเนินการสืบพยานในรูปแบบใดโดยเฉพาะหากคู่พิพาทไม่ได้มีการตกลงกันไว้ คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจกำหนดกระบวนการนำสืบพยานหลักฐานได้ ตามมาตรา 30 ซึ่งการรับฟังพยานหลักฐานนั้นคู่พิพาทอาจตกลงให้มีการสืบพยานด้วยเอกสารอย่างเดียว หรือการสืบพยานด้วยวาจา หรือในรูปแบบผสมคือการสืบพยานทั้งด้วยเอกสารและพยานด้วยวาจาด้วยก็ได้ รวมถึงการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ การตรวจสอบสถานที่ ซึ่งมาตรา 30 ได้บัญญัติให้อนุญาโตตุลาการมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานอื่นใดก็ได้ แต่มีความไม่ชัดเจนว่าจะริเริ่มรับฟังพยานหลักฐานที่คู่พิพาทไม่ได้นำเสนอ หรือค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองได้หรือไม่ ซึ่งจากแนวทางปฏิบัติของสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม นั้น มีแนวทางที่เป็นเช่นเดียวกับศาล คืออนุญาโตตุลาการมีบทบาทในการวางตัวเป็นกลางและให้คู่พิพาทนำเสนอข้อเรียกร้องข้อคัดค้านโต้แย้งของตน โดยการนำเสนอพยานหลักฐาน ข้ออ้างข้อโต้แย้งของแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นแนวทางของระบบกล่าวหาและหากจะพิจารณาถึงแนวทางปฏิบัติดังกล่าวแล้ว เป็นการกำหนดกรอบ รูปแบบ การดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงของอนุญาโตตุลาการที่ไม่เป็นการสนับสนุนให้การดำเนินการกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงของอนุญาโตตุลาการเป็นไปโดยคล่องตัวตาม มาตรา 30 ซึ่งให้อนุญาโตตุลาการมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานอื่นใดก็ได้ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และไม่เป็นทางการซึ่งจะเป็นการสอดคล้อง และตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของการอนุญาโตตุลาการที่ต้องการลดความยุ่งยากในเรื่องของพิธีการและขั้นตอนที่ซับซ้อนของกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ในขณะที่ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติให้สัญญาระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนซึ่งไม่ว่าจะเป็นสัญญาทางปกครองหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาอาจตกลงให้ใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทได้และให้สัญญาอนุญาโตตุลาการดังกล่าวผูกพันคู่สัญญาซึ่งมีผลให้ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสัญญาทางปกครองสามารถเสนอให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาชี้ขาดได้ ซึ่งสัญญาทางปกครองนั้น มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามไว้ว่าหมายถึง สัญญาที่คู่สัญญาอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเป็นบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐ และมีลักษณะเป็นสัญญาสัมปทาน สัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะหรือจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องทางปกครองจะอยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองกฎหมายที่ใช้บังคับกับ

สัญญาเป็นหลักกฎหมายปกครองซึ่งรัฐมีสถานะเหนือเอกชน รัฐสามารถดำเนินการใดๆ เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนได้ ในขณะที่การระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการเป็นการระงับข้อพิพาทตามกฎหมายเอกชนซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน และกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการซึ่งค่อนข้างเป็นไปได้ในระบบกล่าวหา ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองซึ่งมีกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยระบบไต่สวนโดยการแสวงหาข้อเท็จจริงจากเอกสารเป็นหลัก เพราะสาเหตุของการฟ้องคดีเป็นปัญหาที่สำคัญ และมีขอบเขตกว้างขวาง การใช้วิธีการต่อสู้คดีด้วยวาจาอาจเป็นปัญหา ศาลมีหน้าที่ส่งสำเนาคำฟ้อง และสำเนายานหลักฐานให้ผู้ถูกฟ้องเพื่อทำคำคัดค้านตามกำหนด หากคำให้การไม่ครบถ้วนไม่ชัดเจน ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดี ดำเนินการแก้ไข หรือจัดทำคำให้การยื่นต่อศาลใหม่ ศาลมีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงต่างจากการพิจารณาในระบบกล่าวหา ซึ่งจะเคร่งครัดในวิธีพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องพยานหลักฐาน และหน้าที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลมีหน้าที่เป็นกรรมการในการชี้แจงนำพยานหลักฐาน คู่ความอาจแพ้ชนะกันด้วยความผิดพลาดของการยื่นบัญชีระบุนพยาน หรือการนำพยานเข้าสืบโดยศาลจะไม่เข้าไปก้าวท้าวในเรื่องดังกล่าว และอาจมีผลถึงความยุติธรรมในการดำเนินคดี

ในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองนั้น มีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ มาตรา 55 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งได้บัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาคดี ศาลปกครองอาจตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมในการนี้ ศาลปกครองจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีได้ตามที่เห็นสมควร ประกอบกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดกระบวนการขั้นตอน การดำเนินกระบวนการพิจารณา การแสวงหาข้อเท็จจริง และการรับฟังพยานหลักฐานอย่างชัดเจน เพื่อเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการค้นหาข้อเท็จจริงของศาลปกครองโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการดังนี้

ข้อ 50 ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลมีอำนาจจะแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ในการนี้ศาลอาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีที่ปรากฏในคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้าน คำให้การเพิ่มเติม ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเช่นว่านั้น ศาลอาจดำเนินการตามที่กำหนดในส่วนนี้หรือตามที่ศาลเห็นสมควร

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล ถ้าต้องมีการให้ถ้อยคำของคู่กรณี พยานหรือบุคคลใด ๆ ให้ศาลเป็นผู้ซักถาม

ข้อ 65 ศาลมีดุลพินิจที่จะรับฟัง พยานหลักฐานที่ได้มาตามกระบวนการพิจารณาโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี แต่พยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสขอตรวจดู ทราบและแสดงพยานหลักฐานเพื่อยืนยันหักล้าง

ข้อ 68 ศาลอาจรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นได้
ขั้นตอนการแสวงหา ข้อเท็จจริงของศาลปกครองและอำนาจของศาลปกครองนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1. ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลปกครอง

การแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลปกครองนั้นมี 2 ขั้นตอนคือ

5.1.1 การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้าน

หลักในการให้ได้ข้อเท็จจริงของคดี ทุกประเภทคือ พิจารณาจากคำคู่ความที่คู่กรณีกล่าวอ้างและโต้แย้งกัน โดยหลักของวิธีพิจารณาคดีคือต้องให้ความเคารพต่อหลัก Contradiction คือการให้ทุกฝ่ายมีสิทธิในการต่อสู้หรือโต้แย้งได้ ในระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองโดยหลักแล้วจะแสวงหาข้อเท็จจริงจากเอกสาร เพราะถ้าผู้ถูกฟ้องคดีไม่ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้ถือว่าผู้ถูกฟ้องคดียอมรับข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหาของผู้ฟ้องคดีและให้ศาลพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม ซึ่งอาจเป็นการเรียกให้หน่วยงานส่งพยานหลักฐาน หรือชี้แจงข้อเท็จจริง เพื่อส่งให้ผู้ถูกฟ้องคดี โดยตุลาการเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้กำหนดประเด็น เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีชี้แจงหรือจัดส่งพยานหลักฐานใด ๆ

5.1.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

ในการเสนอข้อเท็จจริงของศาลปกครองนั้น นอกจากศาลมีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงจากคำคู่ความดังกล่าวแล้ว กฎหมายยังให้อำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวางกว่าในคดีแพ่ง คดีอาญา โดยหากเสร็จสิ้นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำคู่ความแล้ว ศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวยังไม่เพียงพอหรือยังไม่เป็นที่ยุติตามเจ้าของสำนวน

อาจใช้อำนาจที่มีอยู่ตามกระบวนการวิธีพิจารณาแบบไต่สวนออกคำสั่งเรียกคู่กรณี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ ส่งพยานหลักฐาน ให้ความเห็นในฐานะผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงตรวจสอบสถานที่ บุคคลหรือสิ่งอื่นใด เพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควรแม้จะเป็นพยานหลักฐานนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีก็ตาม

คดีปกครองศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานที่กว้างขวางกว่าในคดีแพ่ง คดีอาญา โดยศาลมีดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาตามกระบวนการโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี พยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสตรวจดู ทราบและแสดงพยานหลักฐาน เพื่อยืนยันหรือหักล้าง นอกจากนี้ในคดีปกครองก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการสืบพยาน การระบุพยาน การอ้างเอกสาร การห้ามรับฟังพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร หรือการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า ในบางกรณีที่ศาลอาจต้องการเอกสาร หรือข้อเท็จจริงนอกเหนือจากที่คู่กรณีอ้างและชี้แจงในเอกสาร ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลปกครองที่จะใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากการแลกเปลี่ยนเอกสารของคู่กรณี ซึ่งในทางปฏิบัติมาตรการที่ศาลใช้ก็คือ

(1) การไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง โดยตุลาการอาจเรียกคู่กรณีหรือบุคคลภายนอกที่คิดว่าคำให้การหรือคำชี้แจงของเขาอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาเพื่อนำมาประกอบการวินิจฉัยคดีของศาลได้

(2) การมีหนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังคู่กรณีหรือบุคคลอื่น เพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามที่ศาลต้องการจะทราบเพิ่มเติมจากข้อบกพร่องในสำนวน

5.2. อำนาจของศาลในการรับฟังพยาน

ในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีปกครอง ศาลสามารถตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ศาลปกครองจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีได้ตามที่เห็นสมควรโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสีย มีโอกาสตรวจดู และแสดงพยานหลักฐานยืนยันหรือหักล้าง นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้หรือรับฟังไม่ได้พุ่มเพื่อยกไปหรือไม่เกี่ยวกับคดีการรับฟังพยานเอกสาร ซึ่งมีระเบียบกำหนดให้ศาลต้องรับฟังเฉพาะต้นฉบับเอกสารเท่านั้นเว้นแต่กรณีที่หาต้นฉบับไม่ได้ ก็ให้นำสำเนาที่รับรองถูกต้อง หรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความมาอ้างเป็น

พยาน แต่ทางปฏิบัติศาลไม่ค่อยเคร่งครัดในการใช้ระเบียบนี้เท่าใดนักโดยศาลจะอนุโลมรับฟังสำเนาพยานหลักฐานที่คู่กรณีรับรองถูกต้องเป็นพยานได้ ในการรับฟังพยานบุคคล ศาลจะรับฟังประจักษ์พยานเป็นหลัก เว้นแต่เมื่อศาลเห็นว่าตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อม การบอกเล่า พยานบอกเล่ามีความน่าเชื่อถือ หรือมีเหตุจำเป็น มีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลก็อาจรับฟังพยานบอกเล่าได้

อนุญาตตุลาการควรมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงตามระบบไต่สวนซึ่งมีหลักที่สำคัญคือ

(1) การพิจารณาข้อพิพาท คู่พิพาทและอนุญาตตุลาการควรมีบทบาทร่วมกันในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทโดยคู่พิพาทมีบทบาทในการเสนอข้อเท็จจริง ข้ออ้าง ข้อเถียงของตน ส่วนอนุญาตตุลาการเป็นผู้ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญของตนตรวจสอบ ค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำคำชี้ขาดที่ถูกต้องเป็นธรรม

(2) อนุญาตตุลาการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชี้ขาดข้อพิพาทในกระบวนการพิจารณาอนุญาตตุลาการ อนุญาตตุลาการยังมีอำนาจในการกำหนดกระบวนการพิจารณา การใช้ดุลพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณอย่างกว้างขวาง และยืดหยุ่นโดยอำนาจในการงดสืบพยาน สืบพยานเพิ่มเติม เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด

(3) การอนุญาตตุลาการไม่มีหลักเกณฑ์ หรือกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนการ รวมถึงการค้นหาพยานหลักฐานที่ไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่พิพาทและหากไม่มีความตกลงของคู่พิพาทกำหนดไว้อนุญาตตุลาการสามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังหรือขังน้ำหนักพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง และมีอิสระเต็มที่

ในการดำเนินกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงนั้น การเรียกให้บุคคลภายนอกมาให้การหรือส่งพยานเอกสาร หรือการให้คู่พิพาทอีกฝ่ายส่งพยานเอกสารในความครอบครองของตนต่ออนุญาตตุลาการนั้นหากบุคคลภายนอกหรือคู่พิพาทอีกฝ่ายไม่ให้ความร่วมมือ อนุญาตตุลาการก็ไม่มีอำนาจใดๆที่จะบังคับให้บุคคลภายนอกหรือคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งให้ความร่วมมือ ในทางปฏิบัติต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้เรียกพยานหรือหลักฐานให้ซึ่งเป็นกระบวนการที่ล่าช้า ทำให้เสียเวลาในการดำเนินการมากขึ้น

ในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยขาดนัดนั้นถึงแม้ว่าตามหลักความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องการให้อนุญาตตุลาการให้โอกาสแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายอย่างเต็มที่ในการนำเสนอคดีของตน ก่อนการมีคำชี้ขาดแต่หลักดังกล่าวก็มิได้ห้ามการดำเนินกระบวนการ

พิจารณาเพียงฝ่ายเดียวในการตัดสินข้อพิพาทหลังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่เข้าร่วมพิจารณาซึ่ง อนุญาตโตตุลาการต้องพิสูจน์ว่าคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้รับการแจ้งกำหนดการพิจารณาโดยชอบและ กำหนดเวลาในการเตรียมคดีอย่างเพียงพอและต้องไต่สวนให้เป็นที่แน่ใจว่าเป็นการตั้งใจไม่เข้า ร่วมกระบวนการพิจารณาซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงแนวทางการตัดสินข้อพิพาทเพื่อ ทำคำชี้ขาดฝ่ายเดียว และบทบาทของอนุญาตโตตุลาการในการนำสืบพยานหลักฐานจากคู่พิพาท ฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณา

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การอนุญาตโตตุลาการได้รับการยอมรับ และเป็นที่ยอมรับหลายควร สนับสนุนให้ดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตโตตุลาการ โดยการปรับปรุง กฎหมาย และ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

(1) ควรมีการปรับปรุงข้อบังคับสำนักงานศาลยุติธรรม ว่าด้วยอนุญาตโตตุลาการ สถาบันอนุญาตโตตุลาการ ในส่วนการดำเนินกระบวนการอนุญาตโตตุลาการ ให้มีแนวทาง เช่นเดียวกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี ปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งได้กำหนดกระบวนการขั้นตอนการดำเนินกระบวนการ ขั้นตอนการ แสวงหาข้อเท็จจริง และการรับฟังพยานหลักฐานอย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์แสวงหาข้อเท็จจริงของอนุญาตโตตุลาการให้เป็นไปในแนวทางของระบบไต่สวนเพื่อเป็น แนวทางพื้นฐานสำหรับการดำเนินกระบวนการและการค้นหาข้อเท็จจริงของ อนุญาตโตตุลาการซึ่งแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาอาชีพ เพื่อให้อนุญาตโตตุลาการสามารถ แสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมกับกรณีทั้งในกรณีพิพาทที่เป็นเรื่องทางสัญญาทางการ ค้า หรือข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาทางปกครองโดยให้อุญาตโตตุลาการสามารถรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญหรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่พิพาท ได้ตามที่เห็นสมควร ไม่เคร่งครัดกับวิธีพิจารณาคดีเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม และหาก อนุญาตโตตุลาการเห็นว่าการแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่พิพาทไม่เพียงพอ หรือยังไม่เป็นที่ยุติ อนุญาตโตตุลาการอาจใช้อำนาจออกคำสั่งให้คู่พิพาท หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ พยานหลักฐาน ให้ความเห็นประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร ในข้อ 50 เกี่ยวกับอำนาจ ในการแสวงหาข้อเท็จจริงตามความเหมาะสมซึ่งจะสอดคล้องตามหลักการของการดำเนิน กระบวนการอนุญาตโตตุลาการทั่วไป

(2) การดำเนินการเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้น เมื่อคู่พิพาทได้ตกลงให้มีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการแล้ว ต้องถือว่าคู่พิพาทได้มอบความไว้วางใจให้กับคณะอนุญาโตตุลาการแล้ว ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการจึงเป็นเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะอนุญาโตตุลาการที่ยังไม่เกี่ยวข้องกับศาล ดังนั้น การดำเนินการเพื่อให้ได้พยานหลักฐาน นอกจากอนุญาโตตุลาการมีอำนาจให้คู่พิพาทมาให้อัยคำเพิ่มเติมหรือให้ส่งมอบเอกสาร หรือวัตถุใด ๆ ต่อคณะอนุญาโตตุลาการแล้ว คณะอนุญาโตตุลาการควรมีอำนาจในการเรียกพยานบุคคลมาให้อัยคำ หรือการให้บุคคลภายนอกส่งมอบเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ต่อคณะอนุญาโตตุลาการได้เอง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว แต่หากคณะอนุญาโตตุลาการมีคำสั่งเรียกแล้ว บุคคลนั้นไม่ยอมมาให้ถ้อยคำ หรือไม่ส่งมอบเอกสารหรือวัตถุต่ออนุญาโตตุลาการ และคณะอนุญาโตตุลาการเห็นว่ายังมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานเหล่านั้นเพื่อประกอบการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทจึงให้คณะอนุญาโตตุลาการยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้มีคำสั่งต่อไป รวมถึงควรมีการเพิ่มอำนาจของอนุญาโตตุลาการในการออกมาตรการคุ้มครองชั่วคราวตามมาตรา 17 ของกฎหมายแม่แบบของUNCITRAL เพื่อให้อนุญาโตตุลาการสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อย่างรวดเร็ว

(3) การพิจารณาโดยขาดนัดตามมาตรา 31 ซึ่งมีปัญหาในประเด็นการพิจารณาว่า คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจงใจปฏิเสธการเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาหรือไม่นั้น เพื่อเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่คู่พิพาทฝ่ายที่ขาดนัด ควรมีการกำหนดระเบียบ ให้อนุญาโตตุลาการต้องไต่สวนให้เป็นที่แน่ใจเสียก่อนว่าเป็นเพราะเหตุใดที่คู่พิพาทขาดนัดพิจารณาก่อนการตัดสินใจดำเนินการพิจารณาฝ่ายเดียวหากยังมีข้อสงสัย อนุญาโตตุลาการต้องเลื่อนกระบวนการพิจารณาออกไป และหากคู่พิพาทฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณานำเสนอพยานหลักฐาน ไม่เพียงพอในการตัดสินคดี อนุญาโตตุลาการต้องมีหน้าที่เรียกให้มีการพิจารณาหลักฐานเพิ่มเติมและการดำเนินกระบวนการพิจารณาฝ่ายเดียวได้บัญญัติให้อำนาจอนุญาโตตุลาการไต่สวนตามที่เห็นสมควรก่อน การดำเนินการพิจารณาโดยขาดนัดแต่ไม่ได้ให้อำนาจของอนุญาโตตุลาการที่จะไต่สวนถึงเหตุที่คู่พิพาทฝ่ายที่เรียกร้องไม่ยื่นข้อเรียกร้อง หรือกรณีฝ่ายที่เรียกร้องหรือฝ่ายที่ถูกเรียกร้องขาดนัดพิจารณา ทั้งที่การดำเนินการพิจารณาอนุญาโตตุลาการต้องพิจารณาว่าคู่พิพาทขาดนัดมีเหตุสมควรระงับในทุกกรณี จึงควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ การใช้อำนาจอนุญาโตตุลาการพิจารณาฝ่ายเดียวอย่างเหมาะสมทุกกรณี

(4) เนื่องจากกระบวนการอนุญาโตตุลาการมีข้อดีคือเป็นการระงับข้อพิพาทโดยการรักษาความลับทางธุรกิจ ซึ่งคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจไม่ยากให้บุคคลทั่วไปได้รู้เพื่อ

เป็นการรักษาความลับทางการค้าที่อาจจะกระทบต่อสัญญาที่ตนมีอยู่หรือจะมีขึ้น มีความแตกต่างจากกระบวนการศาลซึ่งกระทำโดยเปิดเผยข้อพิพาทต่อสาธารณชน และบุคคลภายนอกสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้ ส่วนกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นการกระทำในลักษณะความสัมพันธ์ฉันมิตร ไม่เปิดเผยความลับทางการค้า รักษาความขัดแย้ง โดยเฉพาะคำชี้ขาดจะไม่พิมพ์เผยแพร่โดยไม่ได้รับความยินยอมของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายเพื่อเป็นการป้องกันชื่อเสียงของคู่พิพาทจากการถูกเปิดเผย ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นเรื่องที่คู่พิพาทยอมรับและปฏิบัติตามคำชี้ขาดจึงยุติลงโดยไม่เผยแพร่ต่อสาธารณชนทั่วไป ในส่วนข้อมูลที่สาธารณชนทั่วไปได้รับทราบคือคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับข้อพิพาทที่เกิดจากการที่คู่พิพาทเสนอต่อศาลเพื่อการคัดค้านหรือขอให้ยกเลิกเพิกถอนคำชี้ขาด โดยมีการให้เหตุผลในการคัดค้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เห็นถึงความไม่ถูกต้องเหมาะสมของการดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการ หรือคำชี้ขาด ซึ่งข้อมูลที่ได้มีการเผยแพร่เหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดี รวมถึงไม่สร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีในเรื่องการอนุญาโตตุลาการแก่บุคคลทั่วไป ประกอบกับอนุญาโตตุลาการ(Arbitrator) คือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากสาขาวิชาชีพด้านต่างๆ ซึ่งไม่ใช่ผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมายทั้งหมด ดังนั้นเพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบอนุญาโตตุลาการและเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีของกระบวนการอนุญาโตตุลาการจึงควรมีการเผยแพร่กระบวนการอนุญาโตตุลาการที่เหมาะสม คำชี้ขาดที่เป็นธรรมเป็นที่ยอมรับเพื่อประโยชน์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจและเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการสามารถเป็นบรรทัดฐานที่ควรดำเนินการและเป็นประโยชน์ในการศึกษาและพัฒนาระบบอนุญาโตตุลาการต่อไป